

MÜSTEAR İSİMLERİ VE ÖNDE GELEN YAZARLARI İLE DERGÂH (1921-1923) MECMUASI

Cemal Melik DIVARCI*

Öz

1921 yılında İstanbul Nuruosmaniye’de yer alan İkbâl Kırathanesi’nde bir grup genç tarafından kurulan *Dergâh* mecmuasında pek çok ünlü yazarın eserleri yayımlanır. Mecmua 15 Nisan 1921 yılından 15 Ocak 1923 tarihine kadar kesintisiz biçimde iki haftada bir olmak üzere 42 sayı basılır. İlk sayılarda bin adet basılan derginin son sayısı iki yüz adet basılır ve dergi kapanır. Millî Mücadele’nin zaferle sonuçlandığı ve Cumhuriyet’in kurulduğu 1923 yılında derginin yayın hayatına veda etmesi görevini tamamladığı fikrini doğurur. İstiklâl Harbi esnasında edebî, ilmî, tarihî, fikrî ve musikî muhtevalı yayımlar yapan mecmua, Millî Mücadele’yi destekleyen yazılar ve yazarlarla doludur. Savaşın en şiddetli yıllarına rastlayan *Dergâh* ilk sayıdan son sayıya kadar millî mücadeleye ve Anadolu halkının iradesine inanır. Millî bilincin oluşması ve millî bir edebiyatın kurulması adına dergide pek çok çalışma yer alır. *Dergâh*’ın kadrosunda Darülfünûn hocaları ve öğrencileri yer alır. Mecmuada başta Yahya Kemal olmak üzere Ahmet Hâşim, Ziya Gökalp, Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Nurullah Âta (Ataç), Hasan Ali(Yücel), Halide Edip (Adıvar), Köprülüzâde Mehmed Fuad (Fuad Köprülü), Ahmet Hamdi (Tanpınar) gibi pek çok önemli isim eser kaleme alır. Derginin mesul müdürü Mustafa Nihad’dır (Özön). *Dergâh*’ta yerli yazarların eserlerinin yanı sıra Henri Bergson, Maksim Gorki, Pierre Loti gibi yabancı yazarlardan çeviriler yer alır. Yahya Kemal’in başyazar olarak yer aldığı mecmuada makale, şiir, hikâye, roman, oyun, hatırat, beste gibi türlerde pek çok eser yayımlanmıştır. Romanlar bölümler hâlinde yayımlanırken yabancı eserlerden az sayıda roman, makale, hikâye ve oyun çevirisi yer alır. Yerli ve yabancı pek çok yazar isimleriyle *Dergâh*’ta yer alsa da “A.G.” “L.L.” “Y. B.” “N.D.” “F.” “F.L.” gibi pek çok müstear isim vardır. Literatürde *Dergâh* mecmuası üzerine pek çok çalışma bulunsa da mecmuada yer alan müstear isimlere dair bir inceleme yapılmamıştır. Bu çalışmada *Dergâh* mecmuasının ortaya çıkışından biçim özelliklerine, yazar künyesinden müstear isimlerine kadar çeşitli bilgiler verilecektir. Hangi yazarların kaç sayıda ve ne türde eserler verdiği tablo biçiminde yansıtılacaktır. Dergide öne çıkan eserler ve yazarlar kısaca belirtilerek mecmuanın Türk edebiyatı açısından önemine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Dergâh, mecmua, Darülfünûn, Yahya Kemal, Mustafa Nihad.

* Doktora Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Nevşehir/Türkiye. drcemalmelik@gmail.com. ORCID: 0000-0003-3545-1402.

DERGÂH MAGAZINE (1921-1923) WITH PSEUDONYMS AND PROMINENT WRITERS

Abstract

Founded in 1921 by a group of young people at the İkbâl Kiraathanesi in Nuruosmaniye, Istanbul, *Dergâh* published the works of many famous writers. From April 15, 1921 to January 15, 1923, 42 issues of the magazine were published every two weeks without interruption. One thousand copies of the magazine are printed in the first issues, but the last issue is printed in two hundred copies and the magazine is closed down. The magazine's farewell to its publishing life in 1923, the year of the victory of the Millî Mücadele and the establishment of the Republic, gives rise to the idea that it has completed its mission. The magazine, which published literary, scientific, historical, intellectual and musical articles during the War of Independence, was full of articles and writers supporting the Millî Mücadele. *Dergâh*, which coincides with the most violent years of the war, believes in the Millî Mücadele and the will of the Anatolian people from the first issue to the last. Many works are published in the magazine in order to create national consciousness and establish a national literature. The staff of *Dergâh* includes Darülfünûn professors and students. Many important names such as Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Ziya Gökalp, Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Nurullah Âta (Ataç), Hasan Ali (Yücel), Halide Edip (Adıvar), Köprülüzâde Mehmed Fuad (Fuad Köprülü), Ahmet Hamdi (Tanpınar) write in the magazine. The executive director of the magazine is Mustafa Nihad (Özön). In addition to the works of local writers, *Dergâh* includes translations of foreign writers such as Henri Bergson, Maksim Gorki and Pierre Loti. The magazine contains many articles, poems, stories, novels, plays, memoirs and compositions. Yahya Kemal was the leader-writer of the periodical, which published many works in genres such as articles, poems, stories, novels, plays, memoirs and compositions. While novels were published in sections, a small number of translations of foreign novels, articles, stories and plays were included. Although many local and foreign writers were published in *Dergâh* with their names, "A.G." "L.L." "Y. B." "N.D." "F." "F.L." and many other pseudonyms. Although there are many studies in the literature on the *Dergâh* collection, no analysis has been made on the pseudonyms in the collection. In this study, various information will be given from the emergence of *Dergâh* to its format, from author tags to pseudonyms. The number of works published by each author in which genres will be reflected in the form of a table. The prominent works and authors in the journal will be briefly mentioned and the importance of the journal in terms of Turkish literature will be emphasized.

Keywords: Dergâh, Mecmua, Darülfünûn, Yahya Kemal, Mustafa Nihad.

Resim 1. "Dergâh" Dergiden Detay (URL-1).

Giriş

Edebiyat tarihine bakıldığında bazı dergilerin pastane, kıraathane gibi çeşitli mekânlarda toplanan edebiyat meraklısı gençler tarafından çıkarıldığı gözlemlenmektedir. *Dergâh* da bu dergilerden biridir. Darülfünûn hocaları ve öğrencileri tarafından kurulan mecmuada Türk edebiyatının önde gelen yazarları kıymetli eserler kaleme alır. *Dergâh*'ın İstiklal Harbi'nin en şiddetli dönemlerinde yayım hayatına devam etmesi edebiyata, sanata ve kültüre verilen değeri göstermektedir. Dergide sadece şiir, hikâye, roman gibi edebî türler yer almaz aynı zamanda Türk edebiyatına yön veren makaleler yayımlanır. Yalnızca yerli yazarlara değil yabancı yazarlardan yapılan çevirilere de yer veren dergi bu yönüyle uluslararası bir nitelik taşır.

Hepsi birbirinden ünlü yazarların bir araya geldiği mecmua ortaya çıkışı, isim öyküsü ve kapanışıyla kısacası her detayıyla çok değerlidir. Mecmuanın yazar künyesi, bilimsel çalışmalarda incelenmeyen müstear isimleri ve Türk edebiyatı açısından önemli dikkate değer bir konudur. Hem Türk edebiyatına hem de Doğu ve Batı edebiyatlarına dair birçok eserin kaleme alındığı mecmuada yer alan eleştiri yazıları ve yapılan tartışmalar Türk edebiyatına kıymetli katkılar sağlamıştır. Yazılan siyasi yazılarla mecmua, yalnızca edebi değil aynı zamanda ideolojik bir nitelik taşır. *Dergâh*'ın siyasi yansımaları edebiyatın toplum üzerindeki etkilerini gösterme adına değerlidir.

1. Mecmuanın Ortaya Çıkışı, İsim Öyküsü ve Kapanışı

İstanbul Nuruosmaniye'de yer alan İkbâl Kıraathanesi'nde Mustafa Nihad, Halil Vedat, Abdülhak Şinasi gibi isimler toplanır. Ahmed Haşim de onlara katılır. Bu gençler arasında bir mecmua çıkartma fikri doğar. Fikri ortaya atan Halil Vedat'tır. Bilinenin aksine "*Dergâh*" ismini başyazar Yahya Kemal koymamıştır. Uzun bir isim listesi hazırlanmış "*Dergâh*" isminde karar kılınmıştır. Dergi sorumlusu ise Mustafa Nihad seçilmiştir. Yahya Kemal'in ilk etaptaki katkısı Fransızlarla teması olan ve sansür işleriyle ilgilenen Reşat Nuri'ye (Drago) Mustafa Nihad'ı göndermesi ve mecmua için izin işini halletmesidir (Karadoğulları, 1995: 26). Tüm bu resmi işlemlerin tamamlanması ile dergi 15 Nisan 1921 yılında yayım hayatına başlar.

İkbâl Kıraathanesi, *Dergâh*'ın basıldığı Tanin Matbaası'na yakındır. Yahya Kemal, Paris'te yaşadığı esnada ilham aldığı edebiyat matinelere adeta kıraathaneye taşır (Ayvazoğlu, 1985: 81-82). Bu kültür merkezinde birçok yazar, fikir adamı ve ünlü sima bir araya gelir.

Millî Mücadele döneminde yayım hayatına başlayan mecmua 2 yıl boyunca yayım hayatına devam eder. Batı istilasına karşı direnme fikrine sahip yazarlar farklı bakış açısına sahip olsalar da Anadolu'daki direnişi destekleyen yazılar kaleme alır (Yüce, 2012: 3). *Dergâh*, mücadelenin kazanıldığı, Cumhuriyet'in kurulduğu yıl kapanır ve edebiyat tarihindeki yerini alır. Geriye incelenmeye değer 42 sayı kalır.

2. Mecmuanın Biçim Özellikleri

Yazı dili Osmanlıca olan ve 42 sayı yayımlanan mecmuanın ebatları 27x20.5'tir. Bir sayfada üç sütun ve her sütunda 49 satır bulunur. Mecmuanın adı ve eser başlıkları koyu harflerle basılır. 12. ve 42. sayılar 24 sayfa iken diğer tüm sayılar 16 sayfadır. Mecmuada 866 satır boş bırakılarak sansürlenmiştir. 4 ciltte toplanan mecmua, 2014 yılında Arslan Tekin ve Ahmet Zeki İzgöer tarafından hazırlanıp Türk Tarih Kurumu tarafından 3 cilt biçiminde basılır. 3. ve 4. cilt birleştirilir.

Mecmuanın ilk sayısı Tanin Matbaası'nda basılırken diğer 41 sayı Evkaf Matbaası'nda basılır. Az sayıda fotoğraf ve çizimin kullanıldığı mecmuanın her sayısında "10 kuruluş" ifadesi yer alır. 15 Nisan 1921 tarihli ilk sayıda: "Yarım Aylık İlim ve Sanat Mecmuası" yazarken 2.sayıdan 42.sayıya kadar: "On Beş Günde Bir Neşrolunur İlim ve Sanat Mecmuası" ibaresi yer alır. Mecmuanın arka kapağında abonelik şartları yer almaktadır. 3. sayıdan itibaren reklamlara ve ilanlara yer verilir. Örneğin Haşim'in *Göl Saatleri*: "Ahmed Hâşim Bey'in *Göl Saatleri* unvanlı kitabı bu neşriyatın ilk adedi olarak çıkacaktır" biçiminde tanıtılır (2014, c.1: 416).

Hemen her sayı bir "musâhabe" ile başlar. Birer başyazı olarak düşünülebilecek musâhabeler 42 sayının 36'sında vardır. Bu 36 musâhabenin 15'inde Yahya Kemal'in imzası varken 3 musâhabe *Dergâh* imzalı çıkar. 28.sayıda "Claude Farrere ile Bir Mülâkat" yapan kişinin başyazar Yahya Kemal olduğu düşünülebilir. Mülakat Farrere'nin Paris'teki evinde gerçekleştiği için ve bu iki yazar Büyük Kulüp'te (Cercle d'Orient) yer aldığı için (Kütükçü, 2014: 47) orada tanışma ihtimalleri muhtemeldir. 33. ve 34. sayılarda yer alan diğer iki musâhabe "Ressamlar Diyorlar ki" başlığını taşır. 32.sayıda yer alan "İstanbul'un 15 Günü" başlıklı yazıya ithafta bulunan müstear isim F. tarafından yazıldığı düşünülmektedir. Bu müstear ismi kullanması en muhtemel kişide mecmuada resim ve güzel sanatla ilgili yazılarıyla yer alan Halil Vedad'dır (Fıratlı). Bu yazıların yanı sıra Ahmet Haşim 4, Yakup Kadri 6, Mustafa Şekip 3, Falih Rıfkı 2, Ruşen Eşref 1, İsmail Hakkı 1, Fevzi Lütü 1 musâhabe yazar.

3. Mecmuanın Yazar Künyesi

Mecmuada 102 yerli, 16 yabancı imza yer alır:

YAZAR (Yerli)	ESER ADEDİ
1. A. G.	2 makale
2. Abdülhak Hamid	1 şiir
3. Abdülhak Şinasi	1 şiir, 6 makale
4. Âdem Dede	1 şiir
5. Ahmed Cemal (Köprülü)	2 tercüme
6. Ahmed Hamdi Tanpınar	11 şiir
7. Ahmed Hâmid	1 hikâye
8. Ahmed Hâşim	9 makale, 7 şiir
9. Ahmed Kudsi (Tecer)	3 şiir
10. Ahmed Muhtar	1 makale
11. Ahmed Talat (Onay)	1 şiir
12. Ahmed Tefik	1 makale
13. Ahmed Vefik Paşa	2 oyun
14. Ali Ekrem (Bolayır)	1 şiir
15. Ali Galib	6 makale, 5 tercüme

16. Ali Hasan	3 şiir
17. Ali Mümtaz (Arolat)	42 şiir
18. Ali Nizamî	1 makale
19. Ârif Dünder	1 şiir
20. Basri Lostar	1 hatırat
21. Bursalı Mehmed Tahir	1 makale
22. Cavide Hayri	9 beste
23. Celâleddin Avni	1 makale
24. Cevdet	1 makale
25. Emin Receb	7 şiir
26. F.	1 makale
27. F.L.	1 makale
28. Falih Rıfkı (Atay)	6 makale
29. Fevzi Lütfi (Karaosmanoğlu)	35 makale
30. Garip Hasan	1 şiir
31. Hâkî	1 şiir
32. Halide Edip (Adıvar)	5 hikâye
33. Halil Bedî (Yönetken)	1 makale
34. Halil Fikret (Kanad)	11 makale
35. Halil Vedad (Fıratlı)	3 makale
36. Hâmid Sadi (Selen)	5 makale
37. Hasan Âli (Yücel)	4 şiir, 3 makale
38. Hasan İhsan	5 makale
39. Hasan Rasim	4 şiir
40. Hüseyin Avni (Şanda)	15 makale
41. Hüseyin Galib	1 makale
42. Hüseyin Namık (Orkun)	14 makale
43. Hüsnü Dede	1 şiir
44. İdris Sabih	1 şiir
45. İhsan	2 makale
46. İlyas	1 makale
47. İsmail Galib (Arcan)	2 makale
48. İsmail Hakkı (Baltacıoğlu)	5 makale
49. İsmail Hikmet (Ertaylan)	2 makale
50. İzzet Melih (Devrim)	1 makale
51. Kemaleddin Kâmi (Kamu)	4 şiir
52. Kerim	1 makale
53. L. L.	1 makale
54. M. N.	1 makale
55. M. S.	1 makale
56. M. T.	1 makale
57. Mahmud Celâleddin	3 makale
58. Mahmud Nedim	1 makale
59. Mazhar	1 makale
60. Mehmed Emin (Erişirgil)	11 makale
61. Mehmed Fuad (Köprülü)	6 makale

62. Mehmed Halid (Bayrı)	9 makale
63. Mehmed Hilmi	1 makale
64. Mehmed Kadri (Yörükoğlu)	2 makale
65. Mehmed Said	2 şiir
66. Mehmed Şerefeddin (Yaltkaya)	1 makale
67. Mihrabî Baba	3 şiir
68. Munis Lütfî	1 makale
69. Mustafa Nihad (Özön)	10 yazı
70. Mustafa Şekib (Tunç)	21 makale
71. Münir Tevfik	1 makale
72. N.	2 makale
73. N. D.	2 makale
74. Namık İsmail	2 makale
75. Nasuhi	15 tercüme
76. Necmeddin Halil (Onan)	18 şiir
77. Nureddin Mustafa	1 makale
78. Nurullah Atâ (Ataç)	6 şiir, 7 makale
79. Osman Senâî	1 makale
80. Öksüz Âşık	1 şiir
81. Rağıb Hulûsi (Özdem)	1 makale, 2 tercüme
82. Rezzan Ârif	3 makale, 2 tercüme
83. Rıfat (Kardam)	1 makale
84. Ruşen Eşref (Ünaydın)	5 yazı
85. Salih Zekâî	1 makale
86. Samih Rıfat	2 şiir
87. Sâtı	1 makale
88. Semih Rüstem	1 makale
89. Suad Salih (Arsal)	1 şiir
90. Süleyman Cevad	4 yazı
91. Şükrü	1 beste
92. Şükufe Nihal (Başar)	1 şiir
93. Tahir Karağuz	1 şiir
94. Tevfik Fikret	1 şiir
95. Tokadizâde Şekib	1 şiir
96. Vahid	3 makale
97. Y. B.	1 makale
98. Yahya Kemal	2 şiir, 16 makale
99. Yakub Kadri	25 yazı
100. Zeki	1 beste
101. Zikrî	1 şiir
102. Ziya Gökalp	1 şiir, 7 makale

Tablo 1.

YAZAR (Yabancı)	ESER ADEDİ
1. Alfred de Vigny	1 hikâye
2. Anatole France	1 makale, 1 roman
3. Barthold	1 makale
4. Bergson	3 makale
5. Beruhard Munkacsi	1 makale
6. Claude Farrere	1 makale, 1 hikâye
7. François Herceg	1 hikâye
8. Franz Babinger	1 makale
9. Grenard	1 makale
10. Henri Bataille	1 oyun
11. Henri Nouvel	1 makale
12. Jacques Feyder	1 makale
13. Maksim Gorki	3 hikâye
14. Maurice Maeterlinck	1 oyun
15. Pierre Loti	1 makale
16. Rudyard Kipling	1 roman

Tablo 2.

4. Mecmuada Yer Alan Müstear İsimler

Mecmuanın yazar künyesinde yer alan A.G. 36.sayıda “Japon Edebiyatı” hakkında bir yazı yazar. Ali Galib’in Rus (21.sayı), Fransız (23.sayı) ve Alman edebiyatı (26.sayı) hakkındaki yazıları da düşünüldüğünde A.G. isminin ona ait olduğu sonucu çıkmaktadır. L.L. müstear ismi de Ali Galib’e aittir. 26.sayıda yer alan Ali Galib imzalı “Alman Edebiyatı” yazısında “İstanbul’un On Beş Günü” alt başlığı kullanılır. 27.sayıda L.L. müstear isminin kullanıldığı “Rus Edebiyatı” yazısında yine “İstanbul’un On Beş Günü” alt başlığı yer alır.

Üsküp doğumlu Yahya Kemal’in gerçek ismi Ahmet Agâh’tır (Yıldırım, 2006: 101). Soyadı Kanunu ile beraber soyadı Beyatlı olmuştur. Bu soyadı atası Şehsuvar Bey’den almıştır. Şehsuvarın anlamı “Beyatlı”dır (Çetin, 2020). 26.sayıda “Fen Âlemi”, “Edebiyat Âlemi”, “Matbuat Âlemi” yazılarını yazan Y. B.’nin Yahya Beyatlı’nın kısaltması olduğu düşünülmektedir.

Hasan İhsan, derginin mesul müdürü Mustafa Nihad’ın kullandığı müstear isimlerden biridir. Aynı şekilde N.D. müstear ismi de yazar tarafından zaman zaman kullanılır (Yıldırım, 2006: 346). Özön’un ismi dergide mesul müdür olarak yer alırken yazdığı edebi eserler ve inceleme yazılarında N. D. ismini tercih etmektedir.

Mecmuada yer alan F.L. müstear isminin Fevzi Lütfi’ye (Karaosmanoğlu) ait olduğu düşünülmektedir. Bu iki ismin ortak noktası diğer yazarlara dair biyografik çalışmalar kaleme almalarıdır. Fevzi Lütfi 23.sayıda “Ömer Seyfettin Bey” isimli bir yazı yazarken F.L. 18.sayıda “İzzet Melih Bey’e Samimiyet” isimli bir çalışma yapar. Bu ortak noktanın yanı sıra F.L. yazar isminin kısaltmasıdır.

32.sayıda yer alan, F. imzası taşıyan “Resim” başlıklı yazıda müstear ismin Halil Vedad’a (Fıratlı) ait olduğu düşünülmektedir. Halil Vedad çeşitli şehirlerde müfettişlik ve güzel sanatlar müdürlüğü yapar (Nebioğlu, 1962: 202). Yazarın resimle ve güzel sanatlarla ilgili birçok yazısı mecmuada yer alır.

Yapılan incelemeler sonucu tespit edilebilen müstear isimlerin genellikle gerçek yazar adlarının kısaltması olduğu görülmektedir. İstisna olarak gösterebileceğimiz Mustafa Nihad ve Ali Galib farklı kısaltmalar tercih eder. Yapılan tespitlerde seçilen konuların benzerliği belirleyicidir.

5. Mecmuada Öne Çıkan Eserler ve Yazarlar

Mecmuanın başyazarı Yahya Kemal'in "Ses" ve "İstanbul'u Fetheden Yeniçeriye Gazel" gibi şiirleri *Dergâh*'ta yayımlanır. Şairin şiirde mükemmellik, vezin, eski ve yeni şiire dair görüşlerine dair yazıları da bu mecmuada yer alır. İlk sayı için yazdığı "Üç Tepe" adlı musâhabe bir manifesto özelliği taşır. Yazıda "Millî Timsal" olarak bahsedilen Mustafa Kemal Paşa ve Millî Mücadele desteklenir. Edebiyatın siyasi ve toplumsal etkilerinden bahseden, Namık Kemal'i takdir eden Yahya Kemal geleceğe dair umutludur:

"Bu edebiyat, çok sıhhatli, temiz havalı, çok sıcaktı; cephaneyi üstüne çıkıp da berhava edecek zabıtlere, gemisini düşmana vermemek için batıracak kaptanlara vücut veriyordu. Yalnız bu edebiyat mazidir. Çamlıca gençleri o tepede eski saltanatın rüyasını görüyor, o rüyaya yeni fikirlerle vücut vermeyi hayal ediyorlardı" (2014, c.1: 4).

Türk şiirinin önemli isimlerinden Ahmet Hâşim'in "Bir Günün Sonunda Arzu", "Piyale" gibi şiirleri *Dergâh*'ta yayımlanır. Saf bir şiir fikriyle hareket eden Hâşim'in "Şiirde Mânâ" adlı meşhur yazısı da bu mecmuada yer alır. Yazdığı şiirler anlam bakımından kapalı bulunduğu için Hâşim eleştirilir. O da eleştirilere cevaben bu yazıyı kaleme alır. 8. Sayıda yer alan yazıda şiiri ve şairi şu şekilde tanımlar: "*Hâlbuki şair ne bir hakikat habercisi ne bir belâgatli bir insan ne de bir vâz-ı kanundur. Şairin lisanı ister nazım ister nesir olsun, anlaşılmak değil, hissedilmek üzere teşekkül etmiş musiki ile söz arasında mutavassıt bir lisandır*" (2014, c.1: 420).

Derginin mesul müdürü Mustafa Nihad'ın hikâyeleri, tarih ve edebiyat tarihine dair yazıları *Dergâh*'ta yayımlanır. "Nedim, Şahsiyeti ve Eseri" adlı incelemesi 8.sayıda yer alırken 29, 31, ve 32.sayıda yer alan "Evliya Çelebi I-II-III" serisi seyyahın hayatına ve eserine dair bilgiler verir. Özön'ün "Bir Tebessümün Hatırası" adında İstiklâl Harbi yıllarında yaşanan ümitsiz ve acı dolu bir aşkı anlattığı hikâyesi hatıra havasındadır (2014, c.2: 290). 22, 23, 24 ve 26. sayılarda yer alan ve dört mecmuada devam eden "Yanık Çiftlik" hikâyesi de hatıra üslubuyla yazılır. 21. sayıda yer alan "Gümüşhaneli Hakkı" hikâyesinde de diğer hikâyelerde olduğu gibi İstiklâl Harbi atmosferi yansıtılır. Arka planda daima bir savaş ve verilen kayıplar vardır. Karakterler ya askerdir ya da askerlikle ilgili hatıralarından bahsederler. 33. sayıda yer alan "Bir Akşam Gezintisi" hikâyesi ise biraz farklıdır. Eserde yine bir hatıra havası hâkim olsa da tasvirlerin yoğunluğu ve konunun tamamen aşk etrafında şekillenmesi eseri diğer hikâyelerden biraz ayırır. Ünlü fikir adamı Ziya Gökalp'in bir halk masalını anlattığı şiiri "Küçük Hemşire" mecmuanın 30 ve 31.sayılarında peş peşe yer alır. Gökalp'in "Türk Devletinin Tekâmülü" başlıklı düşünce yazıları 32,36, 37,39, 40, 41 ve 42. sayılarda 7 bölü halinde yayımlanır. "İl, Küçük İl, Orta İl, Büyük İl, Yabguluk, Türk Mucizesi" gibi konular üzerine yazan Gökalp, Türk tarihine ve devlet sistemine dair bilgiler verir. "*Onlara göre, her kara gündün sonra bir ak gün vardır*" (2014, c.3: 1050) diyen Gökalp'in millî mücadeleye ve Türklerin geleceğine dair inancı tamdır.

Romancılığımızın önemli simalarından Yakup Kadri'nin İstiklâl Harbi esnasında ölen ihtiyar bir adamı anlattığı "Dünya Gözü ve Ahiret Sesleri" adlı hikâyesi mecmuanın 37.sayısında yer alır. Yunan işgali esnasında Kasaba kazasında yaşananların anlatıldığı "Teslim, Teslim" hikâyesi 38.sayıda, millî mücadele esnasında Manisa'da yaşananların anlatıldığı "Küçük Neron" hikâyesi ise 39.sayıda yer alır.

Edebiyat tarihimizin kurucularından Köprülüzâde Mehmed Fuad (Fuad Köprülü) mecmuada yer alan önemli isimlerden biridir. İslâm medeniyetinin çeşitli kültür ve dinlerle iletişime geçmesini anlattığı "İslâm Medeniyeti" 3.sayıda, Şeyyad Hamza'nın hayatı ve şiirlerini anlattığı "Selçukîler Devrindeki Anadolu Şâirleri, Şeyyad Hamza" 4.sayıda, Azeri şairi "Hasan Oğlu"nu anlattığı yazı 6.sayıda, "Kadı Burhaneddin"i anlattığı yazı 24.sayıda, F. Babinger'in *Simavna Kadıoğlu Şeyh Bedreddin* adlı kitabını eleştirdiği "Anadolu Tarih-i Dîniyesi Hakkında Notlar" adlı yazısı ise 42.sayıda yayımlanır.

Türk edebiyatının öncü simalarından Ahmet Hamdi'nin (Tanpınar) bazı şiirleri *Dergâh* mecmuasında yayımlanır. İlk sayıda "Sonbahar", 8.sayıda "Madalyon", 13.sayıda "Hicret", 14.sayıda "Annem İçin", 19.sayıda "İsfahan", 21. sayıda "Kerem", 26.sayıda "Odalarda Akşam", 28.sayıda "Beyaz Taş", 30.sayıda "Kalbim", 41.sayıda "Bir Yolcu", 42. ve son sayıda ise "Senenin Son Gecesi" adlı şiiri yayımlanır.

Eğitimci ve yazar yönüyle tanıdığımız Hasan Âli'nin (Yücel) "Şark" şiiri 2.sayıda, "Taziyet" şiiri 4.sayıda, "Gözlerin" şiiri ise 5.sayıda yer alır. Felsefe derslerinin öneminden, okullarda kaç saat okutulması

gerektiğine kadar görüşlerin yer aldığı “Felsefe Tedrisatı” yazısı 22,23 ve 25. Sayılarda olmak üzere 3 parça şeklinde yayımlanır. 36.sayıda ise Mevlâna üzerine Avrupa’da ve bizde yapılan çalışmaları anlattığı “Hazreti Mevlâna Hakkında Garpta Tedkikat” adlı yazısı yayımlanır.

Henry Bergson üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan felsefeci ve psikolog Mustafa Şekip Tunç ruh, sanat, metafizik gibi pek çok konuda yazılar kaleme alır. Bu çalışmaların yanı sıra “Rum Mayası” başlıklı yazısı iki bölümde 26 ve 28. sayılarda yer alır. Yazı Türklerin asırlarca Rumlara nasıl hükmettiği üzerine düşüncelerin yer aldığı siyasi bir yazıdır. 3.sayıda ise yazar “Hakiki Hürriyet”i: “*Kendi hayatımızı bütün mazisiyle duyup yaşamak ve buna ızdırıp ve ölüm getiren tehlikelere karşı daima mukavemetli ve canlı bir hâlde bulunmak*” (2014, c.1: 135) olarak tarif eder.

Mecmuada Nurullah Âta’nın (Ataç) “Yalnızlık” 15, “Melâl Perisi” 16, “Son Gül” 17, “Tahattür” 27, “Sevdiğim Emeller” 37, “Akşam Şarkısı” adlı şiiri ise 41.sayıda yayımlanır. Türk edebiyatında sert şiir eleştirileri yapan ve ‘öfkeli eleştirmen’ olarak anılan Âta’nın şiirleri dikkate değer değildir. Yazarın bazı inceleme yazıları da *Dergâh*’ta yayımlanır. 12.sayıda Ahmet Haşim’in “Göl Saatleri” üzerine inceleme kaleme alır. 13. Sayıda Faruk Nafiz’in Hervieu’nun “Le Dedale”sinden çevirdiği piyesi “Türk Tiyatrosunda İlk Göz Ağrısı” üzerine yazar. 14.sayıda “Türk Tiyatrosunda Ceza” başlıklı yazısıyla Celal Sahir ve Yusuf Ziya’nın Fransız tiyatrosundan yaptıkları çeviri üzerine bir yazı kaleme alır. Yazar 15.sayıda “Türk Tiyatrosunda Leyla ve Baykuş” a dair ve 17.sayıda “Yakup Kadri” üzerine yazar.

Halide Edip meşhur romanı *Ateşten Gömlek*’ten bir parçayı 29.sayıda yayımlar. Eserin son kısımlarından alınan parça şu biçimde ifade edilir: “*Dergâh büyük muharririn muvaffakiyetini bu iki sütunu, sayfalarına geçirmekle tetvîc etmiş oluyor*” (2014, c.3: 246) Yazar 12.sayıda “Duatpe”nin alınması üzerine aynı isimli bir yazı kaleme alır. 20.sayıda yer alan “Muharebeyi Kazananlar” ve ilk sayıda geçen “Efe’nin Hikâyesi” Millî Mücadele üzerine kaleme alınmış hikâyelerdir. “Muharebeyi Kazananlar” adlı kısa hikâyede savaş kazanan erlere bir övgü vardır: “*Eminim ki kuvvetli erkek ağzının içinde sağlam beyaz dişleri her zayıf ve güzel şeyi şefkatle, iyilikle görüyor. Harbi kazanan işte budur*” (2014, c.2: 449). “Efe’nin Hikâyesinde” ise Yunan işgaline karşı olan kararlılık işlenir: “*Efe, demiş, siyah perçemli, dişleri dışarıda Yunan neferini öldürünceye kadar Aydın’dan Yunanlıları çıkarıncaya kadar kamasını kınına komasın*” (2014, c.1: 48).

6. Mecmuanın Millî Bilinç ve Edebiyatta Millîlik Açısından Önemi

I. Dünya Savaşı’nda yenilen tarafta sayılan Osmanlı Devleti Fransız, İngiliz ve Yunanlılar tarafından işgale uğrar. Azınlıklar da bir bir bağımsızlıklarını ilan eder. *Dergâh*’ın yayımlanma tarihleri İstiklâl Harbi’nin en şiddetli yıllarına rastlar. *Dergâh* ilk sayıdan son sayıya kadar millî mücadeleye ve Anadolu halkının iradesine inanır. Millî bilincin oluşması ve millî bir edebiyatın kurulması adına dergide pek çok çalışma yer alır:

- İsmail Galip (Arcan) 7.sayıda “Temâşamız Millî mi?” diye sorarak millî bir tiyatro oluşturabilmek için neler yapılması gerektiğini anlatır.

- Falih Rıfkı (Atay) 5.sayıda “Güzel Vatanperverlik” başlığıyla ideal vatanperverlik üzerine düşüncelerini yazar.

- Hüseyin Avni 22.sayıda “Türk, Türbe, İman” adlı yazısında Anadolu halkının türbelere gösterdiği saygıdan bahseder.

- Fevzi Lütfi (Karaosmanoğlu) 9.sayı için yazdığı “Şiirde Teselli”de savaş yıllarında şiire duyulan manevi ihtiyacı anlatır.

- Mimar Mazhar 4.sayıda yer alan “İstanbul’un İmarı ve Eski Eserleri Muhafaza” adlı yazısında millî değerlerin korunması adına mimarinin öneminden bahseder.

- Mehmed Hilmi 20, 21 ve 22. sayılarda devam eden “Türkler ve Moğollar” başlıklı yazısında Moğolların Türk soyundan gelmediğini anlatır.

- Ragıp Hulusi, Bernard Munkacs’tan çevirdiği “Türk Kelimesinin Manâsı” adlı yazıyı 41.sayıda yayımlar.

- Nureddin Mustafa'nın "Türk Diline Dair" adlı yazısı 17,19 ve 20.sayılarda yayımlanır. Bu yazıda bazı kelimelerin kökenlerinden bahseder. Türkçeden yabancı dillere geçen ve yabancı dillerden Türkçeye geçen kelimeler üzerinde durur.

- Hüseyin Namık (Orkun) 4.sayıda yer alan "Türk Kelimesinin Menşei" ve 7.sayıda yayımlanan "Türk Kelimesine Dair" adlı yazısıyla kelimenin kökenlerine değinir.

- Salih Zekai 36.sayıda "Türk Lehçeleri" adlı yazısıyla Türk lehçelerini sınıflandırır.

- Ruşen Eşref (Ünaydın) 32.sayı için yazdığı musahabeye "Azim ve İman" başlığını atar. Atatürk'ün inanç ve kararlılığının Türk toplumuna olan etkilerinden söz eder.

Dergâh'ın yazar kadrosunda pek çok önemli isim yer alır. Mecmuanın edebi zevkini belirleyen kişinin Fransa'dan getirdiği düşüncelerle millî fikirleri harmanlayan başyazar Yahya Kemal olduğu söylenebilir.

Mecmuanın içeriğinde bazı değişimler meydana gelir. İlk sayılarda İstiklâl Harbi'ne dair daha çok çalışma varken son sayılarda farklı konular işlenir. 42. yani son sayıda Mustafa Şekib'in taklit ve yaratma üzerine yazdığı "Taklitten İbdâa", Mehmed Emin'in kaleme aldığı "Bizde Feylesof Niye Yetişmedi?", Hüseyin Avni'nin Trabzon hatıralarını anlattığı "Tatlı Anlar" bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Mustafa Nihad, ilk etapta mecmuayı bin tane bastıklarını ifade eder. Son sayılara doğru 200 adet basılması da mecmuanın artık kapanma sürecine girdiğini göstermektedir (Karadişoğulları, 1995: 221). Son sayı 15 Ocak 1923 tarihini ve "42" sayısını taşır.

Sonuç

Yahya Kemal'in "Üç Tepe", Ahmet Hâşim'in "Bir Günün Sonunda Arzu" ve "Piyale", Halide Edip'in *Ateşten Gömlek* gibi ünlü eserleri *Dergâh* mecmuasında yayımlanır. Edebiyata yön veren mecmua, yerli ve yabancı pek çok yazarı, eski-yeni pek çok eseri buluşturur. *Dergâh*'ta 19.yy. Bektaşî şairi Mihrâbi'den 1897 doğumlu eğitimci-yazar Hasan Âli Yücel'e, Osmanlı yönetimiyle yakın ilişkiler içerisinde olan Fransız yazar Pierre Loti'ye hatta ünlü filozof Henri Bergson'a kadar birçok yazar aynı sayfalarda yer alır.

Anadolu Harekâtı'nı destekleyen mecmua yazarları İstiklâl Harbi ile ilgili pek çok yazı kaleme alır. Yaşayan halkın konuştuğu Türkçeden yana tavır sergileyen mecmuada sade bir üslupla kaleme alınan pek çok çalışma vardır. Millî bilincin uyanması adına pek çok yazı yazılır. Bu açıdan *Dergâh*'ın önemli bir geçiş noktası olduğu söylenebilir. Mecmua, Millî Mücadele'nin kazanılması ile görevini tamamlar. Gençler tarafından hayata geçirilen ve iki yıl gibi bir sürede 42 sayı yayımlanan mecmua, Türk edebiyatının önemli süreli yayınları arasında yerini alır. Mecmuada tespit edilen müstear isimlerle derginin muhtevasına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bu isimlerin dergi yazarlarından oluşması üç farklı biçimde yorumlanabilir. İlki dergideki yazar çeşitliliğini artırmak için müstear isim kullanılmasıdır. İkinci olarak yazarların fazla başarılı görmedikleri eserlerde müstear isim kullanarak yazar imajlarına zarar vermeme düşüncesidir. Diğer bir ihtimal de okurları merakta bırakma düşüncesidir.

Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar

AYVAZOĞLU, B. (1985). *Yahya Kemâl: Eve Dönen Adam*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

KARADIŞOĞULLARI, E. (1995). *Dergâh Mecmuası*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KÜTÜKÇÜ, T. (2014). *Kadıköy'ün Kitabı*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

NEBİOĞLU, O. (1962). *Kim Kimdir Ansiklopedisi*, İstanbul: Nebioğlu Yayınevi.

TEKİN, A. ve İZGÖER, A. Z. (2014). *Dergâh 1-2-3*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

UÇMAN, A. (1994). *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, C-9: 172-174.

YILDIRIM, T. (2006). *Edebiyatımızda Müstear İsimler*, İstanbul: Selis Kitaplar.

YÜCE, S. (2012). *Türk Edebiyatında Dergâh Mecmuası 1921-1923*, Ankara: Kurgan Edebiyat.

İnternet Kaynakları

ÇETİN N. (2020). “Yahya Kemal Beyatlı”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/beyatli-yahya-kemal>, 23.03.2024.

URL-1: <https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/gorsel/Belge%20-%20Sahife/dergah--dergi-1.jpg> Erişim Tarihi: 17.02.2024.